

“IUGURTHA SAVAŞI”NIN ÖNSÖZÜ

C. SALLUSTIUS CRISPUS

Çeviren: GÜNGÖR VARINLIOĞLU

İ.Ö. I. yüzyılda yaşamış olan Gaius Sallustius Crispus üzerine yazılarından bilgi edinmekteyiz. Küçük yaşta tarihçiliğe eğilim duyduğunu, ancak, bundan daha büyük bir istekle kamu işlerine yöneldiğini kendisi söylemektedir. Sallustius halk temsilcisi olmuş, senatoya girmiş, soylular sınıfının karşısında yer almış, sağtöre bakımından suçlanarak senatodan çıkarılmış, bir yıl sonra Caesar'ın desteğiyle geri dönmüştür. 'Quaestor', 'praetor' olmuştur. Dalmatia'daki önderliğinde başarı gösterememiştir. Africa Nova yönetimi sırasında para edinmesi sonucu yolsuzlukla suçlanmış, sonunda temiz çıkmıştır. Siyasal alanda başına gelen tersliklerden bıkmış tarih yazma yolunu tutmuştur. Collis Quirinalis üzerinde yaptırdığı evine çekilip sonraları 'Horti Sallustiani' (Sallustius'un Bahçeleri) adıyla anılan yerde yaşamının sonuna değin bu uğraşını sürdürmüştür.

De Coniuratione Catilinae (Catilina Tertibi), 'Bellum Iugurthinum' (Iugurtha Savaşı) ile 'Historiae' (Tarih) bu dönemin ürünleridir. Beş kitaplık sonuncu yapıttan ancak dört söylev ile iki mektup kalmıştır.

Sallustius siyasal tarih yazmak amacını gütmüştür. Bu alanda Yunanlı tarihçi Thuykdides'i izlemiş, onu kendine örnek almıştır. Stoacı filozof ve tarihçi Yunanlı Poseidonios'tan çok yararlanmış. De coniuratione Catilinae ile Bellum Iugurthinum'daki önsözlerini ondan esinlenerek yazmıştır. Burada insan konusundaki düşüncelerini belirtmektedir.

Yazar, De coniuratio Catilinae'de İ.Ö. 63 yılında Catilina'nın devlet düzenine karşı yıkıcı girişimini ele almıştır. Sallustius olayın nedenlerini, belli başlı kişilerin duygu ve düşüncelerini inceleyerek konuyu ortaya koymuştur. Yapıtta nesnel bir tutum takınmadığı görülmektedir.

Bellum Iugurthinum'da yazar İ.Ö. 111-105 yıllarında Romalılarla Numid'lerin kralı Iugurtha arasındaki uzun savaşın aşamalarını anlatmaktadır. Iugurtha'nın karşısında dayanamayan Romalı önderlerden sonra, Metellus ile başlayan iyi gelişmeyi Marius'un sürdürmesini, savaşın Roma ordusunun başarısıyla sonuçlanmasını ayrıntılarıyla işlemiştir.

Sallustius, bu yapıtında öncekinden daha başarılıdır. Savaş, savaşın geçtiği yer, savaşın önemli kişileri üzerine iyi bilgi edinmiştir. Üstelik olaylarda pek yan tutmamaktadır. Anlattıklarının uzak geçmişte kalması bu konuda başlıca etken olmuştur.

Yazar, *Historiae*'de İ.Ö. 79-66 yılları arasındaki dönemi ele almıştır.

Sallustius'un siyasal görüşü ile tarihçiliği özdeş çizgidedir. Kendisi halk sınıfındandır, yapıtlarında bu katmanın başarısını övmüştür.

Sallustius, Roma devletinin geçmişteki bir olayını ilk kez siyasal ve toplumsal açıdan, kişileri kendi çizgileriyle ve konuşmalarıyla sunarak adını duyurmuş, etkili olmuştur. Augustus çağından Titus Livius ile İ.S. I. yüzyıldan Tacitus gibi iki büyük tarihçiye onun izleri görülmektedir.

Aşağıda 'Iugurtha Savaşı'nın önsözünün çevirisi yer almaktadır.

I. İnsanoğlu güçsüz ve kısa yaşamı kendi değerinden çok yazgıya bağlı diye doğal yapısından haksız yere yakınır. Çünkü, iyice bir düşünse, bu doğal yapıdan ne daha büyük ne daha üstün başka bir şey bulabilir; insanın yapısındaki eksiğin güçten ya da zamandan çok çalışkanlık olduğunu görür. Ölümlülerin yaşamına kılavuz ve egemen olan ruhtur. Bir kimse şana doğru erdem yolundan ilerleyince, epeyce güçlü, yetkin, ünlü olur, talihe gerekseme duymaz, çünkü talih insanın eline dürüstlüğü, çalışkanlığı, başka iyi nitelikleri veremediği gibi, bunları onun elinden alamaz da. Buna karşılık biri, biçimsiz isteklere kapılıp uyuşukluğun pençesine, beden hazlarının burgacına düştü mü, yıkıcı tutkusunun kısa bir süre tadını çıkardıktan sonra, gücü, zamanı, yeteneği umursamazlıkla dağılıp gidince, insan doğasının zayıflığına suç bulur; herkes sorumlusu olduğu suçu koşullara yükler. İnsanlar, yapılarına aykırı olan, hiçbir yararı dokunmayacak, dahası tehlikeli ve zararlı birçok şeylere yönelmek için çaba gösterdikleri ölçüde, iyi şeyler için kaygı duysalardı, olaylarca yönetilmezlerdi de, kendileri olayları yönlendirirlerdi, böylece büyüklüğün o kertesine erişirlerdi ki, ölümlü olacakları yerde, ünleriyle ölümsüzlük kazanırlardı.

II. İnsanoğlu bedenle ruhtan oluştuğuna göre, bütün eylemlerimizin, bütün eğilimlerimizin kimisi bedeni, kimisi ruhun yapısına göredir. Güzel yüz, büyük varsılık, beden gücü, bu türden ne varsa hepsi kısa zamanda yitip gider; buna karşılık usun seçkin ürünleri, ruh gibi, ölümsüzdür. Sözün kısası bedenin ve talihin nimetleri için bir başlangıç noktası olduğu gibi, öyle de bir son vardır, doğan her şey ölür, büyüyen de yaşlanır; ruh bozulmaz, son bulmaz, insan soyuna yön verir; her şeye egemen olur, ona egemen

olunmaz. Bu nedenle kendini beden hazlarına verip ölçsüz, işsiz-güçsüz bir yaşam sürenlerin, bir de usunu, ölümlülerin yapısında daha iyisi, daha önemlisi bulunmayan bu yanını, üstelik içimizde parlak ün yolunu açan böyle çok sayıda, türlü türlü beceriler varken, savsamayla, gevşeklikle uyuşmaya bırakanların akılsızlıklarına büsbütün şaşılır.

III. Bu uğraşlar arasında kamusal ve askerî yüksek görevlere, kamu işlerinin yönetimine bu sırada hiç mi hiç istek duyulmaması gerektiğini sanıyorum, çünkü insanlara değerine göre yer verilmez, bunu düzenle elde etmiş kişiler ise ne güven içindedir ne de bundan ötürü daha onurludurlar. Yurdu ve uyrukları kaba güçle yönetmek, başarılabilir ve kötülükler düzeltilebilse de, özellikle devlet düzeninde yapılan her değişiklik, ardı sıra adam öldürme, sürgün, başka düşmanca davranışlar getirdiğine göre, can sıkıcıdır. Boşuna çaba göstererek, yorula yorula sonunda insanların kinyile karşılaşmak çılgınlığın son kertesidir, meğer ki biri çıkıp da birkaç kişinin yetkisi için kendi onurunu ve özgürlüğünü adamak gibi aşağılayıcı ve yıkıcı bir isteğe kapılmasın.

IV. Kafayla gerçekleştirilen çalışmalar arasında ise, özellikle geçmiş olayların anılması çok yararlıdır. Bunun öneminden birçokları sözetttiği için, biri de kalkıp kendi çalışmamı büyüklenme duyarak öve öve göklere çıkardığımı düşünmesin diye, bunu geçmek gerektiğine inanıyorum. Ben, kamu işlerinden uzak bir yaşam sürmeye karar verdiğimden ötürü de yararlı olduğu ölçüde büyük olan çabama işsizlik adını koyacak kimselerin çıkacağını, halkı esenlemeyi, şölenlerle halkın sevgisini kazanmaya çalışmayı en büyük etkinlik sayan kişiler bulanacağına inanıyorum. Benim yüksek görevler aldığım dönemlerde nice değerli kişinin bunları elde edemediğini, sonra da ne biçim insanların senatoya girdiğini bir düşünceler, benim gevşeklik yüzünden değil, önemli nedenlerle görüşümü değiştirmiş olduğumu, başkalarının iş yapar oluşundan çok benim iş yapmaz oluşumun devlete yararlı olacağını elbette düşüneceklerdir. Ulusumuzun çok ünlü yiğitleri olan Q. Maximus ile P. Scipio'nun atalarının maskesine baktıkları zaman içlerinde erdem için ne yaman bir kor yandığını söyleyip durduklarını çok duydum. Ne biçimin ne de onun gereci olan mumun o denli gücü yoktur, ne var ki, geçmiş olaylardaki o yalın seçkin erkeklerin yüreklerinde büyür, kendileri değerce onların sanına, ününe erişmeden de sönmez. Ancak, bu zamanda atalarıyla paralı olma ve parasını savurma konusunda değil de, dürüstlük ve çalışkanlık konusunda yarışacak kim çıkar? Daha önceleri hep erdemleriyle soyluları geride bırakan yeni adamlar bile iyi nitelikleriyle değil, gizli yollarla ve kaba güce başvurarak askerî ve

kamusal görevler kapmaya çalışıyorlar; praetor'luk, konsüllük, bu türden başka bütün görevler kendi kendine ünlüymüş, görkemliymiş de, bunların değeri, görevleri omuzlarına alanların erdemiyle ölçülmezmiş gibi. Ancak, ben devletin gidişinden utanıp sıkıldığım için, sereserpe açıldım, şimdi konuya dönüyorum.